

NAMIK KEMAL'İN *İNTİBAH* ROMANINDA OHELLO SENDROMU

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ERTUŞ*

Özet

Kıskançlık, olağan bir duygu olduğu gibi tarif edilmesi zor bir duygudur. Aşkta kaçınılmaz bir duygu olarak görülen kıskançlık, edebiyatta da karşımıza çokça çıkan bir duygu durumudur. Kıskançlık denilince akla ilk William Shakespeare'in *Othello* adlı eseri gelir. Bunun sebebi Othello'da aşırı ve anormal kıskançlık ve bunun getirdiği feci sonun etkileyici bir şekilde aktarılmış olmasıdır. Bu eserle birlikte patolojik, anormal ve aşırı kıskançlık "othello sendromu" olarak adlandırılmıştır.

Türk edebiyatının ilk edebî romanı olan *İntibah*'ta da Namık Kemal, othello sendromuna yer vermiştir. Patolojik kıskançlığın feci sonucuyla karşılaştığımız *İntibah*, çoğunlukla bir aşk romanı olarak değerlendirilmiş; romanın psikolojik boyutuna ve bunun arkasındaki kıskançlık duygusuna eğilinmemiştir. Romanda Ali Bey'in Mehpeyker ve Dilâşub ile yaşadığı çatışma ele alınmıştır. Romanda çatışmayı oluşturan asıl unsur ise kıskançlık duygusudur. Ali Bey- Mehpeyker- Dilâşub ve Abdullah Efendi'nin kıskançlıkla birlikte anıldığı romanda kıskanılanların ve kıskananın her birinin bir uça yer aldığı kıskançlık üçgeni karşımıza çıkmaktadır. Bu üçgenin ucundaki kişiler romanda yer değiştirebilmektedir. Çalışmamızda Namık Kemal'in *İntibah* adlı eserindeki kıskançlık üçgenleri ve kıskançlığın roman karakterlerindeki görünümü ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Namık Kemal, *İntibah*, Othello sendromu, kıskançlık.

OTHELLO SYNDROME IN NAMIK KEMAL'S NOVEL INTIBAH

Abstract

In addition to being an ordinary emotion, Jealousy is an emotion that is difficult to describe. Jealousy, which is seen as an inevitable emotion in love, is an emotional state that is also encountered in literature frequently. When we say jealousy, the first work that comes to mind is William Shakespeare's *Othello*. This is because in *Othello* extreme and unusual jealousy and its disastrous end are impressively presented. Pathological, unusual, and extreme jealousy was named "Othello syndrome" after this work.

Namık Kemal also included the Othello syndrome in *İntibah*, his first literary novel in Turkish literature. *İntibah*, where we encounter the disastrous end of pathological jealousy, has been mostly evaluated as a romance novel; The psychological dimension of the novel and the feeling of jealousy behind it have not been addressed. The conflict between Ali Bey and Mehpeyker and Dilâşub is discussed in the novel. The main element that creates the conflict in the novel is the feeling of jealousy. In the novel in which Ali Bey- Mehpeyker- Dilâşub and Abdullah Efendi are mentioned together with jealousy, we come across a triangle of jealousy in which each of the envied ones and the enviers are on a corner. The people on the corners of this triangle can change places in the novel. In our study, the jealousy triangles in Namık Kemal's *Intibah* and the appearance of jealousy in novel characters will be discussed.

Keywords: Namık Kemal, *Intibah*, Othello syndrome, jealousy.

* Hakkari Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği, Orcid Id: 0000-0002-5748-5964, ayseertus@hotmail.com.

Giriş

Namık Kemal, *İntibah* adlı eserini 1873-1876 yılları arasında Magosa Kalesinde sürgündeyken kaleme almıştır. Eser ilk defa 1876 yılında Vakit Matbaası'nda cüzler halinde basılmaya başlanmış ve ilk baskısı çeşitli eksikliklerle yapılmıştır. Namık Kemal'in *Son Pişmanlık* adını verdiği bu eseri Maarif Nezareti'nce sansüre uğrayarak adı "Sergüzeşt-i Ali Bey"e çevrilmiş sonraki baskılarda ise eser *İntibah* adıyla çıkmıştır (Aktaş, 2004: V).

Türk edebiyatında ilk roman olan *İntibah*'ta Namık Kemal, tecrübesiz bir genç olan Ali Bey'in Mehpeyker ve Dilâşub arasında kalarak yaşadığı aşkı konu edinmiştir. Esra Kürüm, çalışmasında Namık Kemal'in *İntibah*'ta ele aldığı karakterler ile romanın arka planında Osmanlı'nın Batı medeniyetine geçiş sürecindeki tarihsel serüvenini okumanın mümkün olduğu ve *İntibah*'ın sıradan bir aşk hikâyesinden daha fazlası olduğu üzerinde durur (Kürüm, 2021: ss.281-299).

Namık Kemal'in bu eserinin konusunu *Hançerli Hanım Hikâye-i Garibesi* (1851)* adlı meddah hikâyesinden aldığı ya da A. E. Saltıkova-Şedrin adındaki Leningrad Devlet Genel Kütüphanesi El Yazmaları Nadir Bulunan Kitaplar Bölümü'nde bulunan ve anonim olan *Seferbeyzade'nin Hikâyesi** adlı eserden aldığı yönünde fikirler öne sürülmüştür.

Yüzünü tamamen Batı'ya dönen Namık Kemal, eski hikâyelerimizi "kocakarı masalı" olarak değerlendirmiş ve *Celâl Mukaddimesi*'nde;

"bizim hikâyeler, önce olağan üstü etki ile gömü bulmak, bir yerden denize batıp sonra yazarın hokkasından çıkmak, ah ile yanmak, küllük ile dağ yarmak gibi bütün bütün doğma ve gerçeğin dışında birer konuya dayanan ve anlatılırken ahlâk, töre açıklaması ve ruhî tahlil gibi, edebiyat koşullarının hepsinden yoksun olduğu için Roman değil kocakarı masalı çeşidindedir." (akt: *Türk Dili Roman Özel Sayısı*, 2017 : 71).

diyerek halk hikâyeleri ile arasına çizgi çekmiştir. Bu anlamda da Namık Kemal'in bir meddah hikâyesinden "gizlice yararlanmasını yorumlamak zordur." (Solok, 1998: 93)diyen Cevdet Kudret'e karşılık Güzin Dino, "*Hançerli Hanım Hikâyesi, daha önce de belirttiğim gibi, N.Kemal'in konusuyla birçok benzerlikleri içerir, onun için İntibah'ın esinlenme kaynaklarını başka yerde aramak gerekmez.*"(Dino, 1978: 52)demektedir. Doğrusu, *İntibah*'ın "Hançerli Hanım Hikâyesi"yle benzerlik gösterdiği su götürmez bir gerçektir; ancak benzerliği sadece bu hikâyeye bağlamanın haksızlık olduğu düşünülmelidir.*

Namık Kemal, *İntibah*'ta şüphesiz ki Alexandre Dumas Fills'in *La Dame aux Camelias* (Kamelyalı Kadın) adlı romanından esinlenmiştir. Eserin konusunun benzerliğinin yanında Ali Bey'in kıskançlıkla eve gelen Mehpeyker'in yüzüne kâğıt para fırlatması sahnesi doğrudan doğruya *La Dame aux Camelias* gelmektedir (Solok, 1998: 94). Bunun yanında "*Dilâşup'un, Ali Bey'in paltosuna sarınmış durumdayken öldürülmesi Le Roi s'amuse/Kral Eğleniyor'dan alınmıştır.*" (Baki, 993: 24). Nitekim Namık Kemal de;

* Bu konuda bkz. Güzin Dino, *Türk Romanının Doğuşu*, Cem yayınevi, İstanbul, 1978, ss.35-37.

* Bu konuda bkz. O.V. Vasilyeva, "Seferbeyzade Hikâyesi (XVII.yy) ve Namık Kemal'in İntibah Yahut Ali Bey'in Sergüzeşti (XIX.yy) Adlı Romanı", *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.15, Bişkek 2006, ss.177-180.

* Pertev N. Boratov, XVII.yy'ın en ünlü meddahının Tıflı Çelebi olduğunu ve onun anlattığı hikâyelerden bize kadar erişenleri, *Latâ'ifnâme, Hançerli Hanımı, Sansar Mustafa, Kanlı Bektaş* şeklinde sıralar. Bunlardan *Latâ'ifnâme'nin Hançerli Hanım*'ın adlarının değiştirilmesiyle meydana gelmiş bir "variante"ı olduğu söyleyerek ekler: "*Bu dört metni 'Tıflı hikâyeleri çemberi' adı altında gösterebiliriz. Hepsinin anlatı şeması aşağı yukarı aynıdır: Hikâyenin erkek kahramanı azılı bir kadının işlettiği batakhaneye düşer; birçok tehlikeler atlattuktan sonra, bir arkadaşının yardımı ile, Padişahın da olanı biteni öğrenip araya girmesi sayesinde, kurtarılır; batakhanein sahibi cezalandırılır.*" (Pertev Naili Boratov, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, 1 Baskı, Eylül, 1969, s.77)

Avrupalılar roman yolunu o derece ileri görmüşlerdir ki, bugün her uygar ulusun dilimize ahlâkça ve hattâ bir dereceye kadar kültür bakımından faydalanılacak derecede hikâyeler bulunabilir. Hele içlerinde Walter Scott gibi, Charles Dickens gibi, Victor Hugo gibi, Alexandre Dumas gibi, ünlülerin bazı hikâyeleri şu uygarlık çağına övünme sebebi olan kalıcı eserlerden sayılmaktadır.” (akt:Türk Dili Roman Özel Sayısı, 2017: 71) demektir.

Kıskançlık ekseninde ele aldığımız *İntibah*’ta Namık Kemal’in Shakespeare’in *Othello* adlı eserinden de etkilendiğini söylemek mümkündür. Özellikle tiyatrolarında Shakespeare etkisi görülen Namık Kemal’in* gerek Ali Bey’in kıskançlığının sergilenmesinde, gerekse de kıskançlığın sebep olduğu felaket son ile *İntibah*’ta *Othello*’nun etkisinde kaldığı söylenebilir.

Romanı şöyle özetleyebiliriz: Ali Bey, zengin bir ailenin tek evlâdır. Yirmili yaşlarında olan delikanlının anne ve babası üstüne çok titrer. Babasının erken yaşta ölmesiyle büyük bir bunalım geçiren Ali Bey’i annesi ve çevresi, biraz kendisine gelir diye Çamlıca gezintilerine teşvik ederler. Çamlıca gezintilerine alışan Ali Bey, yine Çamlıca’ya gittiği bir gün namuslu zannettiği; ancak şehvet düşkününü bir kadın olan Mehpeyker’e âşık olur. Günlerden bir gün Çamlıca’da Mehpeyker’e laf atan erkeklere rast gelen Ali Bey, burada arkadaşı Âtîf Bey’in dayısı aracılığıyla Mehpeyker’in İstanbul yosmalarından biri olduğunu öğrenir. Mehpeyker’den derhal ayrılmayı düşünen Ali Bey, sonraki görüşmelerinde kadının ona yalan söylemesiyle birlikteliğine devam eder ve onunla sefahat âlemlerine dalar. Oğlu için çok endişelenen anne Fatma Hanım, Ali Bey’in bir yosmaya âşık olduğunu öğrenmesiyle eve güzel ve namuslu Dilâşub adlı cariyeyi alır. Bir zaman sonra Mehpeyker’in kendisini aldattığından kuşkulanan Ali Bey onu terk eder ve evdeki cariyeye Dilâşub’a âşık olup onunla evlenir. Bunu duyan Mehpeyker, Dilâşub’a attığı iftira ile onu evden kovdurur ve kendisi satın alır. Dilâşub’tan ayrılan Ali Bey’in kendisini yine reddetmesi üzerine aşığı Abdullah Efendi ile onu öldürmeye karar verir. Ali Bey, öldürülmek üzere eğlenmek vaadiyle çağırıldığı evde Dilâşub’un ona öldürüleceğini haber vermesiyle pencereden kaçıp karakola gider. Ali Bey’in paltosuna sarılan Dilâşub, Ali Bey sanılarak öldürülür. Dilâşub’un masum olduğunu anlayan Ali Bey, Mehpeyker’in saklandığı yerden çıkmasıyla Mehpeyker’i öldürür. Dilâşub’u öldüren Hırvat, arkasından ateş eden polislerden kaçarken aldığı yaraların etkisiyle ölür. Abdullah Efendi de yaşananların etkisiyle bir anda felç olur ve bir süre sonra ölür. Ali Bey işlediği cinayete cezaevine girer ve sonra da kahrından ölür.

İntibah, Ali Bey- Mehpeyker- Dilâşub’tan oluşan bir üçgenin sonu felaketle sonuçlanan aşk hikâyesidir. Romanda yaşanan aşk hikâyesinin sonunun facia ile bitmesinin nedeni kıskançlık duygusudur. Ali Bey’in Mehpeyker’e karşı kıskançlığı, Mehpeyker’in Dilâşub’a duyduğu kıskançlık romanda çatışmaların şekillenmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Buradan hareketle bu çalışmada Namık Kemal’in *İntibah* romanındaki “kıskançlık” üzerinde durulacaktır.

Romanda kıskançlık çatışmayı yaratan ve sürdüren önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Kıskançlık denilince akla ilk gelen eser elbette ki Shakespeare’in *Othello*sudur. *Othello*’da İago’nun, *Othello*’yu yok etmek için, *Othello*’nun karısı Desdemona ile yaveri Cassio arasında bir ilişki olduğu yönünde söylediği yalan ile *Othello*’nun şiddetli kıskançlığına sebebiyet vermesi ve *Othello*’nun bu kıskançlığın şiddetiyle karısını öldürmesi yer alır. Kıskançlığın getirdiği felaketlerin anlatıldığı *Othello* ile kıskançlık “othello sendromu” adıyla tanımlanır.

Othello sendromu, “faydasız, marazi, patolojik veya kuruntusal kıskançlığın en uç biçimini anlatmak için kullanılan bir terimdir”.(Toohey, 2016 : 49). Bu terimi ilk olarak 1954’te John Todd

* Bu konuda bkz. Mehmet Bakır Şengül, “Hamlet (William Shakespeare) ile Gülnihal (Namık Kemal) Adlı Tiyatro Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *Bilig*, K15, 2018, S.84, ss.219-241.

ve Kenneth Dewhurst kullanmıştır. Genel olarak othello sendromunun, patolojik kıskançlığın diğer adı olduğu söylenebilir.

Güncel Türkçe Sözlük'te kıskançlık "*Bir kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin, başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum, güncülük, hasetçilik, hasetlik, hasutluk*" (sozluk.gov.tr, Türk Dil Kurumu Sözlükleri) şeklinde tanımlanmıştır. H. Andaç Demirtaş ile Ali Dönmez yaptıkları çalışmada kıskançlığın farklı sözcük, anlam ve imgeyi çağrıştırdığını ifade ederek kıskançlık için yapılan tanım ve anlamlara yer vermişlerdir:

"Pines'a (1998) göre kıskançlık, önemsenen bir ilişkinin yitirilmesine ya da bozulmasına yol açabilecek bir tehlikenin algılanması sonucunda verilen karmaşık bir tepkidir. Buunk ve Bringle'a (1987) göre kıskançlık, Bireyin süregelen ya da daha önceden var olan bir ilişkiindeki eşyle üçüncü bir kişinin ilişkisinden kaynaklanan, hoş olmayan duygusal bir tepkidir. DeSteno ve Salovey'e (1996) göre kıskançlık, değer verilen biriyle kurulmuş olan ilişkinin gerçekten bozulması ya da tehlikeye girmesiyle artan, öfke, mutsuzluk ve korku duygularıyla kendini gösteren sapkın bir duygu durumudur." (Demirtaş, Dönmez, 2006: 182).

Öznenin oluşum sürecini Oedipus kompleksiyle açıklayan Sigmund Freud, oğlan çocuğunun annesine; kız çocuğunun ise babasına cinsel bir arzu ile yöneldiğini bu nedenle oğlan için baba, kız için annenin bir rakip olarak görülüp kıskanıldığını söyler. Yunan mitolojisinin trajik kahramanları olan Oedipus ve Electra üzerinden açıklanan bu komplekste, Oedipus babasını öldürüp annesiyle evlenmiş, Electra ise babasını aldatıp öldüren annesini, yine kardeşine öldürtmüştür. (Freud, 2019: 77). Freud, *Psikanaliz ve Uygulama* adlı eserinde küçük hastası Hans'ın babasıyla konuşmalarından Oedipus kompleksini somut bir örnekle ortaya koymuş* ve bu teorisini desteklemiştir (Freud, 1995: 98-100). Çocuklar, anne ve babalarıyla girdikleri mücadeleden galip çıkamayacaklarını anlayarak ebeveynlerine boyun eğler. "*Yetişkin olduklarında ise bu eski yaralar her ne zaman üçüncü bir şahıs, romantik bir ilişkide tehdit oluşturursa tekrar ortaya çıkar.*" (Kesgin, Hashemipour, 2020: 68).

Şahika Karaca, Melaine Klein'in odipal durumun kıskançlıktan ayrılmaz bir unsur olduğunu ve "*her zaman nefret ve öldürme isteğiyle birlikte geliştiğini*" belirttiğini aktarır (Karaca, 2019: 117).

Kıskançlık tarif edilmesi zor bir duygu durumudur, sosyal bir üçgen gerektirir. Toohey, Eddy Harmon-Jones ve meslektaşlarının kıskançlığın üçlü doğasının şöyle özetlediklerini aktarır: "*Kıskançlık sosyal bir üçgen gerektirir [ve] (hayali bile olsa) bir başka kişinin önemli bir ilişkiye tehdit oluşturması algısından kaynaklanır*" (Toohey, 2016: 30).

Kıskançlık ile haset duygusu birbirlerinin yerine çokça kullanılmaktadır. Hâlbuki kıskançlık kaybetme korkusunu işaret ederken; haset ise başkasının sahip olduğu bir şeyi arzulama ve o şeye sahip olma isteğiyle ilişkilidir (Toohey, 2016: 31).

* Freud'un küçük hastası (4 yaşlarında) Hans, nevrotik davranışlar sergileyen bir çocuktur. Babası, Sigmund Freud'a başvurmuş ve çocuk için tedaviye başlanmıştır. Freud'un yönlendirmeleriyle Hans'ın babası, çocuğun nevrotik davranışlarının kökenlerini bulmaya yönelik sorular ve konuşturmaları gitmiş ve konuşulanları not etmiştir. Hans ile babası arasında Oedipus kompleksini destekleyen şöyle diyaloglar geçmiştir:

"Baba öldüğünde, ben baba olacağım diye düşünüyordun."

"Evet." (Freud, 1995: 98)

(...)

"Baba. Ben evlenince, sadece bir çocuğum olacak. İstedğim zaman. Annemle evlenince. Ben çocuk istemeyince, Tanrı baba da istemeyecek."

"Gerçekten annemle evlenmek istiyor musun?"

"Gerçekten." (1995: 100)

Kıskançlığın bütün bu anlamlarına/izahlarına dayanarak *İntibah*'ta karşımıza çıkan kıskançlığın, Ali Bey'de salt kıskançlık; Mehpeyker'de ise haset duygusuyla karışık olduğu izlenmektedir.

1.Kıskançlık Şimşegi ve Ali Bey

İntibah'ta Ali Bey'in önce Mehpeyker'e ardından Dilâşub'a duyduğu kıskançlık romandaki felaketleri hazırlayan duygu durumudur. Romanın başında Namık Kemal, romanın baş kişisi Ali Bey hakkında onun zengin bir ailenin tek evladı olduğu, iyi eğitim gördüğü yönündeki bilgilerin hemen ardından babasının bütün hayatı boyunca onun için büyük endişe duyduğu bilgisine yer verir:

Çocuk sarı benizli, ziyade asabî, bunula beraber kanı da oynak bir şey olarak gördüğü hakîmâne terbiyelerin müşfikâne muâmelelerin tesiriyle tabiatın netâicinden olan hiddetle galebe edebilir gibi görünürse de o mizacın bir diğer neticesi olan inhimâk ve iptilâyaya esir olduğu hemen her halinden anlaşılırdı: Her neye merak ederse bütün dünyayı unuturcasına ona hasr-ı iştigal ederdi. Bir şeyi arzu eder de husûlünde bir mâniya tesadüf eylerse maksadı ne kadar cüz'î olursa olsun ele geçirmek için yolunda en büyük fedakârlıktan çekinmezdi. Hatta ufak bir emelinden meyus olunca günlerce hastalanır, geceleri gizli gizli ağlardı.” (Namık Kemal, 2004: 9-10)

Namık Kemal'in Ali Bey için vermiş olduğu bu bilgiler romanın ilerleyen bölümlerinde Ali Bey'in davranışlarını anlamlandırmamızda büyük bir önem taşımaktadır. Ali Bey'in, hastalık derecesinde sinirli ve kanı oynak biri olması ve herhangi bir şeye esirlik derecesindeki düşkünlüğü onun, Mehpeyker'in yanlış kadın olduğunu anlamasını geciktirmesinin yanında bunu öğrenmesine rağmen ondan kopamamasıyla açıklanabilir. Ali Bey, babasının ölümünden sonra anne ve arkadaşlarının teşviki ile gittiği Çamlıca'da Mehpeyker'i görmüş ve ona âşık olmuştur. Ali Bey tecrübesiz bir genç olarak Mehpeyker'i namuslu bir kadın addetmiş, namuslu bir kadının kimseyle işaretlemeyeceğini bilmeyecek ve bunu anlamayacak kadar toydur. O, namuslu bir kadın olarak düşündüğü Mehpeyker'e aşkı ilan etmiş ve ona evlenme teklifi etmiştir. Evlenme teklifini reddeden Mehpeyker, Ali Bey'i kafasında evlenme teklifini geri çevirmesine anlam veremediği birçok soruyla baş başa bırakmıştır. Ali Bey, Mehpeyker'in kendisini sevmediği endişesine kapılarak onun başkasını seviyor olma ihtimalini düşünür ve olmayan rakibini içten içe kıskanmaya başlar:

Mehpeyker'in kendisine meyilsizliğini farzederdi. Onun tesiriyle uğradığı perişâni-i eskâr arasından biraz evvel gördüğü muamelâtı düşünerek farzının sahih olmasına bir türlü ihtimal vermezdi.

Vakıa muhabbetten mahrum olan bir kız bir kere kendisine işaret etmiş ve bir kerre de arabasının arkasına düşmüş bir delikanlı için niçin def'aten muamelât-ı nâz ü niyaza girişsin?

Kızın başka birisine meftun olabilmesini tasavvur eylerdi. O infial ile kalbine musallat olan rakibâne tehevürler, âşıkâne kıskançlıklar içinde gene Mehpeyker'den gördüğü rû-yı iltifâtı der-hatır ederek onda da asla imkân göremezdi.”(Namık Kemal,2004:41).

Mehpeyker'in başka birini seviyor olma ihtimalinde bile rakibine karşı büyük kıskançlık duyan Ali Bey'in Mehpeyker'e duyduğu kıskançlık “bir gönülde iki sevda olmaz” türküsüne yaslanarak kendisini teselliyle yatıştır. Bu, kıskançlık çatışmasının romandaki ilk görüntüsüdür. Bir uçta Ali Bey, diğerinde Mehpeyker ve öteki ucunda Ali Bey'in hayali rakibinin bulunduğu üçgende, Ali Bey'in kıskanç mizacının yine kendisinin hayalinde yarattığı rakip ile pekiştirilmiştir. Ete kemiğe büründürülmeden sadece düşünülmesi bile Ali Bey'i çığına çevirecek bu rakip, romanın ilerleyen bölümlerinde hayalden çıkıp ete kemiğe bürünen erkekler olarak Ali Bey'in karşısına çıkar.

Her hafta Çamlıca'da Mehpeyker ile buluşan Ali Bey, bir hafta Mehpeyker ile görüştükten hemen sonra arkadaşı atif Bey ile buluşacaktır. Mehpeyker ile vedalaştıktan sonra kahvede arkadaşını beklerken, Mehpeyker'in Çamlıca'nın mdayim erkeklerinin teklifsiz laf atmalarına maruz kaldığını görür. Kadın arabasıyla hemen oradan uzaklaşır. Bu olay karşısında iliklerine kadar kıskançlık hiddetine kapılan Ali Bey, teklifsizce Mehpeyker'in arabasına yaklaşıp ona laf atan Mesut Efendi ile atışmaya başlar. Daha sonra arkadaşı atif Bey'in araya girmesiyle olaylar yatışır ve Ali Bey, Mehpeyker'in aşıfte bir kadın olduğunu Mesut Efendi'den öğrenir. Ali Bey'in Mesut Efendi'nin Mehpeyker'in arabasına yaklaşıp ona laf atması ardından yanındaki erkeklerle glşmesinin yarattığı öfke ve kıskançlık şöyle aktarılır:

Ali Bey'in bu temaşa ile damarlarında ne kadar kan varsa bir berk-i seyyal kesilerek, her lemha-i basarda bir kere vücudunun her tarafını yaka yaka dolaşırdı. Vkia Mehpeyker'in iffetine, çocukça bir itimad-ı tam hlinde bulunduğundan kalbine istirkap azabı müstevli olamadı. Fakat dolgunca vaktinde doya doya yüzüne bakmaya kıyamadığı mahbubesinin o kadar kstahne bir hakarete uğraması bütün bütün ihtiyaşını elinden almış ve hele kendi itikadınca Mehpeyker, namzed-i vicdanı olmak cihetiyle araya bir de namus meselesi karışmıştı. Bu tesirtn tazyikiyle ne yapacağını bütün bütün şaşırmış olduğu hlde iskemleden kalkarak ve iki kolunu göğsüne kavuşturup ellerini koltuklarının altına koyarak celldane bir nigh ile hasmını yukarıdan aşağı szerdi. (Namık Kemal, 2004: 47-48).

Mehpeyker'e sarkıntılığı namus meselesi olarak algılayarak kendisine ait olduğunu düşündüğü kadına yönelik tehlikeye karşı öfke ve kıskançlık hisseden Ali Bey'in kıskançlık ugeninde rakibi Mesut Efendi'dir. Arkadaşı atif Bey'in dayısı olan Mesut Efendi bu öfke akımına önce anlam veremeyerek kendisine söz ile saldıran Ali Bey'e karşılıklı verir. Ardından için aslını öğrenerek Ali Bey'e Mehpeyker'in kötü bir kadın olduğunu, sandığı gibi iffetli bir kadın olmadığını açıklar. Ali Bey duyduğu acı hakikat karşısında beyni karıncalanıp, kalbi sıkışmaya başlar ve bu acı hakikat altında âdeta ezilir. Mesut Efendi ve arkadaşına bu halini aksettirmemeye çalışarak Mehpeyker'in namuslu bir kız olduğunu sandığını ve bundan böyle onun yüzüne bile bakmayacağını söyler.

Ali Bey, Mehpeyker'in gerçek kimliğini öğrendikten sonra Mehpeyker ile güya son görüşmelerinde onun yüzüne haykıracağı öfkeli sözlerini düşünür. evresine yansıtılmamak için büyük çaba sarf ettiği öfke ve üzüntüsüyle gecelerce gözüne uyku girmez. Nihayet beklediği son görüşme günü geldiğinde Mehpeyker, Ali Bey'in kendisiyle ilgili doğruları öğrendiğini tahmin ederek görüşmeye hazırlıklı gelir. Aşığı Ali Bey'e güzel görünmek için mümkün mertebede çaba sarf eden kadını karşısında görünce Ali Bey'in nutku tutulur ve sadece "bunu kendisinden beklemediğini" söyler. Mehpeyker ise kötü bir aile ve çevrede büyüdüğünü, çevresinin onu bu yola sürüklediğini, kötü kaderinden kurtulmak için çok çaba sarf ettiğini ancak bir türlü başaramadığını, kendisini görünce de gerçek aşkı tattığını vb. gibi sözlerle Ali Bey'i yine kandırmayı başarır. Ali Bey, Mehpeyker'in bundan sonra sadece kendisiyle birlikte olacağının teminatını alır ve ilişkileri Çamlıca'dan Mehpeyker'in yalısına geçiş yapar. Bundan sonra masumane aşkın yerini haz ve arzu alır. Ali Bey, kimi zaman annesine yalan söyleyerek Mehpeyker'in yalısında onunla sefahat âlemlerine dalar. Mehpeyker, Ali Bey ile beraber geçirdikleri hafta içinde aşığı Suriyeli Abdullah'ın İstanbül'a geldiğini duymuştur. İstediği kıskanç sevgilisi Ali Bey ile en azından bir süreliğine birlikte olmak ve Abdullah Efendi'nin bu sürede kendisiyle görüşmesini engellemektir. Abdullah Efendi, gözünü kırpmadan cinayet işleyebilecek kadar kötü bir adam aynı zamanda Mehpeyker'in gelir kaynağıdır. Bunun için Mehpeyker, Ali Bey'e annesinin onun için endişelendiğini söyleyerek en azından üç gün annesinin yanında kalmasını sağlayıp bu sürede Abdullah Efendi ile, Ali Bey ile birlikteliği konusunda, anlaşmayı planlamaktadır. Ali Bey, Mehpeyker'in evinden ayrılıp annesinin

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

yanına geldiği gün Mehpeyker de doğruca Abdullah Efendi'nin evine gider. O gün Abdullah'ı evinde bulamayan Mehpeyker, geceyi Ali Bey görür endişesiyle, İstanbul'un öteki yakasında geçirmeye karar verir. Bu arada Ali Bey, annesinin kendisine Dilâşub ile evlenmesi ısrarı üzerine annesiyle kavga eder ve doğruca Mehpeyker'in evinin yolunu tutar. Ali Bey, Mehpeyker'i evde bulamayınca kıskançlıktan deliye döner. Mehpeyker'in evinde sabaha kadar kalan Ali Bey, Mehpeyker'in gelişi uzadıkça daha da çıldırır:

Akşam olup da İstanbul'dan avdet zamanı gelince iskeleye her yanaşan vapuru nazenin-i dil-rübâ-yı maksudunu Hâmil bir tahtirevân-ı ikbâl addile gönlünde bir zevk-i diğer hâsıl eyler ve fakat vapurlar gelip geçerek Mehpeyker zuhur etmedikçe helecanı bir kat daha tezâyüd ederdi.

Saat on bir buçuk raddelerine geldiği sırada, ki ağır ağır Mehpeyker'in avdetinde yarı ümmidi kesilmişti, hizmetçiler önüne bermutâd bir mükellef sofrâ-i işret getirdiler. Bir zaman-ı ıstırapta müskirâtın vahimeye kuvvet vermekten başka ne tesisi olur? Bey biraz teskîn-i helecan ümmidiyle içirdi. Rakı ise midesine ateş gibi inerek infialât-ı şedîdeyi bir kat dha alevlendirdi.

Nihayet vapurları hitam buldu. Meyusiyet-i kat'îye de başladı. Bey'in çehresine leyle-i zulmânînin hali aksetmiş gibi bir reng-i hâil çökmüştü. Bir taraftan kıskançlık beliyyesi, bir taraftan bir kadının desaisiyle mugfel olmak tenezzülü meşakk-ı ruhânîyesini o derece takat-güdâz bir hale getirmişti ki çocuk gençliğinde mevdi hayata tercih eder olmuştu (Namık Kemal, 2004: 93-94).

Ali Bey'in kıskançlığının sebebi, âşık olduğu kadının başka erkeklerle sefahat âlemlerine dalmış olduğunu düşünmesidir. Mehpeyker'in bir aşüfte olduğunu bilen Ali Bey, Mehpeyker'in kendisinden başka bir erkekle olmayacağına inanmıştır. Gerçekten de Mehpeyker, Ali Bey ile ilişkisinde başka erkeklere kapılarını kapatıp, genç aşığı ile bir süre hazzın doruklarına ulaşmak istemektedir. O gece de Abdullah Efendi'nin evine gitmesindeki neden Abdullah Efendi'yi Ali Bey ile olan ilişkisinden bir süreliğine uzak tutmaktır. Abdullah Efendi ile anlaştıktan sonra evinde Ali Bey'in kendisini beklediğini öğrenen Mehpeyker, Ali Bey'i yine kandıracağını düşünür; ancak kıskançlık şimşegini iliklerine kadar hisseden Ali Bey, Mehpeyker'e yalanlarına daha fazla dayanamayacağını söyleyerek yüzüne para fırlatır ve çıkıp gider. Romanın bu bölümünde kıskançlık aldanmış olmanın verdiği pişmanlıkla birlikte okunur. O geceye kadar Mehpeyker, Ali Bey için "her şeye rağmen" âşık olduğu kadinken; ondan sonra nefret ettiği bir aşüfteden farksız olarak konumlanır.

Romanda kıskançlık şimşekleri asıl Ali Bey'in, Mehpeyker'in tuzağına düşerek Dilâşub'a atılan iftiralara inandığı zaman çakar. Ali Bey, Dilâşub'un İstanbul aşüftelerinden biri olduğunu yönündeki sözleri duyduğu ve buna inandığı zaman kıskançlıktan âdeta deliye döner. Mehpeyker, Ali Bey'in Çamlıca'da olacağı bir zamanda Abdullah Efendi ve onun kiraladığı Pertev Ağayla, Ali Bey'in duyabileceği şekilde Dilâşub'un namusu hakkında konuşmalarını tertip etmiştir. Uzun bir araştırmadan sonra kuracakları tuzak için gerekli bilgileri toplayan Mehpeyker, bu bilgileri Abdullah Efendi'ye götürmüş Abdullah Efendi ve Pertev Ağa bir bir kurdukları tuzağı uygulamaya başlamışlardır. Oturduğu kahvede her şeyden habersiz Ali Bey, yandakilerin Dilâşub hakkındaki konuşmalarını duymasıyla hisleri şöyle açıklanır:

Tüyleri ürperdi. Çehresi ateş, gözleri kan içinde kaldı. Hemen yıldırım gibi herifin üzerine düşmek üzere iken yanı başında ciğerler paralayacak kadar müessir bir kahkaha-i istihza işitmekle başını alel-fevr o tarafa çevirince baktı ki Mehpeyker zakkum çiçeği gibi bir reng-i şetârete müstağrak olarak fevt olmuş fırsat, kıymeti bilinmemiş ikbâl gibi Bey'in uğradığı

belâya uzaktan handeler ediyor. Bu şemâtet-i zehr-akîn füc'e gibi def'aten vücuduna istilâ ederek kanına bir soğukluk geldi; çehresi soluk bir renk bağladı; hemen durduğu yerde yığılakaldı. (Namık Kemal, 2004:121).

Ali Bey, karısı Dilâşub hakkında söylenenleri duyduktan sonra perişan olur:

“Uğradığı belâyı düşünme düşünme yarım saat kadar bir buhrân geçirdikten sonra hararet-i gıriziyesi def'aten galeyana etmekle şiddet-i tehevürden baştan başa bir ateş-pâre kesildi ve hemen oradan yıldırım gibi konağa düşerek hem hanümanınin erkân-ı asayişini zîr ü zeber eyledi, hem de kendinin âmâl-i istikbâli bütün bütün mahv ü perişân oldu. (Namık Kemal, 2004: 122).

Konağa gelen Ali Bey, Dilâşub'un üstüne atılarak onu dövmeğe başlar: *“Pençesine sayd geçmiş, gözüne kan görünmüş canavar gibi dişleriyle, tırnaklarıyla kızın ötesini berisini yırtmaya, koparmaya başladı.” (Namık Kemal, 2004: 124).*

Yarım saat kadar Dilâşub'u hırpalayan Ali Bey, aldığı darbelerle bayılan Dilâşub'tan sonra çenesi kasılarak bir kenara yığılır. Ali Bey, bu olaydan sonra sabaha kadar nöbet geçirir. Sabah karşısında tekrar Dilâşub'u görünce bütün hiddetiyle ona saldırmak ister ve tekrar nöbet geçirir. Ali Bey'de, bu olaydan sonra sinir hastalığı baş gösterir ve bir süre yatakta kalır.

Ali Bey'nin yaşadığı durum, sinir hastalığına yakalanmasına sebep olmuştur. Çocukken de arzularının esiri olduğunun altı çizilen Ali Bey'in aslında ruhen çok da normal olmadığına işaret edilmiştir. Tamamen patolojik bir kıskançlık evresinden geçen Ali Bey'in bu aşırı kıskançlığı onu ruhen hasta eder. Kıskançlık ile zihinsel hastalık ilişkisini Toohey şöyle açıklar:

Patolojik kıskançlık, altta yatan başka bir zihinsel hastalıkla birlikte veya ondan sonra ortaya çıkıyor, diğer başat psikopatolojilerle bir arada varlığını sürdürüyor. Genellikle sağ frontal lobda beyin hasarıyla da ortaya çıkabiliyor. Bu kıskançlık biçiminin gerçeklerle hiçbir alakası yok: Yanlış mantık yürütmeden, partnerin sadakatsizliğiyle ilgili hezeyanlardan kaynaklanıyor. Burada da bir üçgen söz konusu fakat tepe noktasında tamamen hayali bir saldırgan bulunuyor. Varsayılan koşullar fantastik, sözde öteki ya gerçekdışı ya da tamamen olmayacak biri ve durmaksızın yinelenen sadakatsizlik suçlamaları önemsiz ya da abes kanıtlara dayanıyor; normal veya sıradan olaylar öfkeli suçlamaları tetikleyebiliyor (Toohey, 2016: 49-50).

Ali Bey, babasının oğlunun küçük yaşında bildiği ve endişe duyduğu mizacının kıskançlık ile kendini gösteren ruhsal hastalığın nöbetlerinden sonra bambaşka bir karakter olarak romanda karşımıza çıkar.

2. Kıskanç Kulakların İşittiklerinin Merkezindeki Dilâşub

Kıskançlık, hemen her insanda var olan ancak bazen çok kötü sonuçlar doğuran bir duygudur. Kıskançlıkta en çok işleve sahip olan kulaklar ve gözlerdir. Kıskançlık duygusunda gözler gördüklerini büyütürken; kulaklar duyduklarına sorgusuz sualsiz hemen inanır.

Peter Toohey, Philagnotes adında bir adamın 1712'de Spectator'a yazdığı bir mektupta istemeden başka bir adamın kıskançlığına sebep olduğunu söylediğini ve burada “kıskanç kulaklar ve gözler ifadesi”ni kullanarak kuzeniyle aile meselelerinden üç saat konuşarak kuzenin kocasının konuşulanları duyduğunu “Kıskanç kulaklar her zaman söylenenin iki katını işittiğinden öfkelenmesine neden olan şeyler duydu; kıskanç gözler her zaman gördüğünü büyüttüğünden, benim

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

sakalsız ve genç figürümü değil, benden on yaş büyük neşeli beyefendiyi gördüğünü sandı.” dediğini anlatır. Toohey, buna dayanarak “kıskançlık genellikle keşke görmeseydim, duymasaydım dediğimiz bir şeyi görmekten ya da işitmekten (veya işittiğinizi hayal etmekten) kaynaklanır: Flörtöz bir bakış, bir iş arkadaşıyla yapılan telefon konuşması, görüntüde bir değişiklik, dolaşan dedikodular. Sanki kıskançlık üçgenlerinin yaydığı görüntüler ve ses dalgaları vardır.” der (Toohey, 2016: 54).

Kıskanç kulaklar ve gözlerin en iyi anlatıldığı eser şüphesiz ki Shakespeare’in *Othello* adlı oyunudur. *Othello*’da, *Othello*’yu kıskanan İago, ondan intikam almak için *Othello*’nun karısı ve yaveri Cassio’ya iftira atmayı planlar. Önce kıskanç kulaklara Desdemona’nın bir yosma olduğunu fısıldayan İago, kıskançlığın nasıl büyük felaketlere yol açabileceğinin bilinci ve amacına ulaşmış olmanın sevinciyle *Othello*’ya şöyle der:

*Ah efendim, sakının kıskançlıktan!
Kıskançlık, etiyle beslendiği avla oynayan
Yeşil gözlü bir canavardır.
Eğer aldatılan koca, karısını sevmiyorsa,
Boynuzlandığını bilse bile, mutludur bir bakıma;
Oysa karısını seven erkek, kuşkularla kıvrandı mı
İşkence olur hayatının her anı. (Shakespeare, 1994: 108).*

İago, kıskanç kulaklardan sonra sıranın kıskanç gözlere geldiğini bilir. Böylelikle *Othello*’nun karısı Desdemona’ya verdiği mendili Cassio’nun odasına koyup, mendili, Cassio’nun elinde, *Othello*’nun görmesini sağlayarak kıskanç gözleri devreye koyar. İago, *Othello*’nun kulağına Desdemona’nın kendisini Cassio ile aldattığını fısıldadıktan sonra, karısı Emilia’nın kendisine getirdiği Desdemona’nın mendilini Cassio’nun evine koyar:

*Şimdi gider şu mendili koyarım Cassio’nun evine,
Onu hemen bulabileceği bir yere.
En sudan şeyler Tanrı kelâmıdır kıskanç insana.
Bu mendil işe yarayabilir.
Mağripli şimdiden girdi zehrimin etkisine.
Kuşku uyandıran bir düşünce tatsız gelmez önce.
Ama aslında zehirlidir; insanın kanına girdi mi
Yanıp Tutuşur kükürt ocağı gibi. (Shakespeare, 1994: 117).*

İntibah’ta da kıskançlık ve hıncından Ali Bey’den intikam almak isteyen Mehpeyker, aşığı Abdullah Efendi ve onun adamıyla Ali Bey’in kulağına Dilâşub ile ilgili iftiralara fısıldayarak kıskanç kulakları devreye koyar.

Mehpeyker, Ali Bey’in kendisini terk etmesinden sonra tekrar kendisine geleceğini düşünmüş; ancak uzun süre Ali Bey’den ses çıkmayınca ona mektup yazmıştır. Yazdığı mektuplara önce hiçbir cevap alamayan Mehpeyker, son yazdığı mektuba Ali Bey’in cevabıyla kıskançlıktan deliye döner. Ali Bey’in Dilâşub ile evlendiğini duyan Mehpeyker, Dilâşub’un kendisinden güzel ve namuslu bir kadın olmasına dayanamayarak Ali Bey’i Dilâşub’tan ayırmaya karar verir. Bunun için aşığı Abdullah Efendi’den yardım isteyen Mehpeyker’e Abdullah Efendi şöyle der:

O kadar kıskanç, o derece mağrur bir Beyefendi’yi hareminden, cariyesinden ayırmakta da insan güçlük çekerse dünyada kolay sözünün manası kalmaz. Siz bana kızın ya şüphe edecek bir hareketini tahkik ediniz, yahut vücudunun gizli yerlerinde bir nişan var ise onu haber alınız. Size rakibinizi zindan takımından alçak bir fahişe kıyafetine koymak boynumun borcu

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

olsun. Çıkacak lakırdılar Bey'in kulağına pek uzasa bir hafta da gider o halde de ayrılacaklarına şüphe kalmaz...”(Namık Kemal, 2004: 117).

Abdullah Efendi ile Namık Kemal, kıskanç kulakların yapılan plandaki büyük işlevinin altını çizmiştir. Mehpeyker, Abdullah Efendi'nin sözlerinden sonra bir bohçacı kadına para vererek ondan Ali Bey'in evinden bilgi sızdırmasını istemektedir. Her şeyden habersiz, Ali Bey'i çok seven ve namuslu bir kadın olan Dilâşub okuma yazma da bilmektedir. Bir gün kendince bir şeyler karaladığı kâğıdı almak isteyen Ali Bey'e direnir ve yazdıklarını Ali Bey'in çocukça bulup güleceğini düşündüğü için yırtar. Bu olayı evdeki cariyelerden bir tanesi Mehpeyker'in kiraladığı bohçacı kadına anlatır. Böylece Dilâşub için hazırlanan senaryonun ilk parçası hazırlanır. Dilâşub'un hamama gittiği bir gün hamama giden Mehpeyker, Dilâşub'un göbeğinin altındaki iki beni görek bunu da, Dilâşub'un Ali Bey'in görmesinden çekinerek yırttığı kağıt parçasıyla birlikte, Abdullah Efendi'ye anlatır. Abdullah Efendi, ayarladığı Pertev Ağa adındaki yakışıklı genç ile Ali Bey'in Çamlıca'da olduğu bir zamanda başka bir masada güya önemli bir şey konuşuyorlarmış gibi Ali Bey'in kıskanç kulaklarını harekete geçirirler. Pertev Ağa, endişeli bir tavır takınarak Abdullah Efendi'nin yanına gelerek konuşmaya başlarlar. Aralarındaki diyalog şöyledir:

-Biz bu kızcağızla ne yapacağız? Ne de garip belâya çattık!

-Nasıl kızcağız?

-Canım! Şu üç gün evvel önünden geçtiğimiz mavi konaktaki kız... Hani sağ tarafında bir harap mescit, karşısında yoğurtçu kârhanesi, bahçesinin yanında mahut İstavri'nin bostanı olan mavi konak... (Namık Kemal, 2004: 120)

Ali bey bu konuşmalardan söz konusu konağın kendi konağı olduğunu anlar ve evdeki cariyelerden birinden bahsedildiğini zanneder. Ancak konuşmanın devamında Pertev Ağa kızdan bahsederken;

-...Oraya daha yeni satılmış, tahkik ettim. Bir genç beyin pençesine düşmüş, adı Ali mi ne imiş? (Namık Kemal, 2004: 121) deyince Ali Bey beyninden vurulmuşa döner ve “çehresi ateş, gözleri kan içinde kalır. Devam eden diyalogda Abdullah Efendi ;

-Sen galiba Dilâşub'dan bahsediyorsun. Biz onu eski hanımının yanında bilirdik. Aşifte kendine “kapı mandalı” peydâh edilince pekâlâ sabretti. Fakat evvelde bize rû-yi dil göstermekten geri kalmazdı” (Namık Kemal, 2004: 121) demesinin üzerine Pertev Ağa, Dilâşub'un göbeğinin üzerindeki benleri de kendisine gösterdiğini söyler. Abdullah Efendi “biri siyah, biri kumrala çalan” benleri kendisinin de gördüğünü ve geçen gün kendilerine bir mektup yazdığını ancak mektubun Ali Bey tarafından yakalanmasıyla yırtmak zorunda kaldığını söylemesiyle Ali Bey, kıskançlığından ve hissettiği acıdan deliye döner.

Kendisine kurulan tuzaktan aynı *Othello*'daki Desdemona gibi bihaber olan Dilâşub'un acı sonunu Ali Bey “canavarlaşan kıskançlığıyla” hazırlar. Dilâşub, güzel olduğu kadar namuslu ve Ali Bey'e âşık bir kızdır. Mehpeyker'in kıskançlığıyla kendisine hazırlanan tuzaktan habersiz, Ali Bey'in annesiyle gezmeye gitmiştir. Gezmeden eve gelince kıskançlıktan deliye dönen Ali Bey,

-Benlerini kime gösterdin, fahişe?.. davetnâmeyi kime yazdın, mel'ün! (Namık Kemal, 2004: 124) diyerek Dilâşub'un başını duvara çarpar. Aldığı darbenin etkisiyle ağzından burnundan siyah kanlar akan Dilâşub neye uğradığını şaşırır. Ali Bey tarafından itham edildiği şey onun yabancı olduğu bir konudur. Gözünü kan bürümüş olan Ali Bey, kendisine gelen kızın bir daha üstüne atılarak her tarafını dişleyip tırnaklamaya başlar. Bu darbelerle tekrar bayılan kızın Ali Bey'in sinir krizinin sebebi olduğu anlaşılır. Doktor tavsiyesiyle evden uzaklaştırılmak istenir. Bunun üzerine misafirlige

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

gideceğini sanan kız, bir köle tüccarıyla çok ucuz bir fiyata Mehpeyker'e satılır. Köle tüccarının cariyeyi alacak kadının bir aşüfte olduğunu söylemesi üzerine Ali Bey, Dilâşub'un layık olduğu yere gideceği yönündeki sözleri kıskançlığın neden olduğu faciyanın sadece fiziksel şiddetle kalmadığını da gözler önüne serer. Ali Bey'e olan bütün hincini satın aldığı Dilâşub'tan çıkararak Mehpeyker, ona şiddet uygulamanın yanında onun namusunu da kirletmek ister. Bu konudaki bütün çabaları boşa çıkararak Dilâşub, başına bunca iş gelmesine sebep olan Ali Bey'in sorgusuz sualsiz inanan kıskanç kulaklarına rağmen onu hâlâ sevmektedir. Romanın sonunda sevdiği adam için planlanan öldürülme tuzağını Ali Bey'e anlatarak onu ölümden kurtarır; ancak Ali Bey'in paltosuna sarındığı için Ali Bey sanılarak Mehpeyker'in Ali Bey'e hazırladığı sonu kendisi yaşar ve öldürülür. Bir cariyeye olarak Dilâşub, yaşamını acıyla geçirmiş ve sonu ölüm olmuştur.

Hayati Baki, Tanzimat romancılarının cariyeliğe karşı bakışlarının farklı olduğunu ve cariyelerin hep acıklı bir sonları olduğunu söyler ve ekler: "*Sergüzeşt'te Dilber, Zehra'da Sırrıccemal, İntibah'ta Dilâşub yaşamalarını acıyla geçirir/bitirirler* (Baki,1993: 66). Sırrıccemal ve Dilber acıklı yaşamlarına daha fazla dayanamayıp intihar ederken; Dilâşub, Ali Bey'in, pişmanlığı yaşamaya adına, hayatta kalması için kurban seçilerek öldürülmüştür. Ahmet Hamdi Tanpınar, Dilâşub'un yazarın bütün çabalarına rağmen silik kaldığını, romanda hiçbir şahsiyeti olmadığını söyler ve ekler: " O Mehpeyker'in karşısına çıkmak için icat edilmiştir. Fuhşun karşısında temiz insan. İşte bu kadar." (Tanpınar, 1988 :403). Gerçekten de Dilâşub, başına gelenler karşısında sessizliğiyle, yazarın, İlah'ın, ona verdiği romanda yer alma görevini yerine getirmek için seçilmiş bir melek izlenimi uyandırır.

Toohey'e göre; "*sonu ölüm ya da gerçekten şiddetli saldırganlıkla sonuçlanan daha dikkat çekici cinsel kıskançlık anlarının çoğu psikopatolojiktir; sağ frontal lobun durumuyla veya kıskançlığı açıklayıcı bir faktör olarak kullanan zararlı bir mantık yürütme biçimiyle ilişkilidir.*(Toohey, 2016: 89-90). Burada Ali Bey'in Dilâşub ile ilgili söylenen sözlere hemen inanması ve annesini dahi dinlememesi onun psikopatolojik ruh halini gözler önüne sererken; aynı Mehpeyker'e ilk âşık olduğu zaman namuslu bir kadının arabasından kimseye işaret vermeyeceğini düşünemediği ve kendisini çok seven, herkesin namus konusunda örnek gösterdiği Dilâşub'un namussuz bir kadın olamayacağını düşünememesi gibi mantıktan yoksun olduğunu gösterir. Namık Kemal, Ali Bey'in bu durumunu daha romanının başında onu tanıtırken yer verdiği bilgilerle onun mantıktan yoksun halini ve arzularının esiri bir genç olduğunu aktarır. Ali Bey'in mantıktan yoksun hali karşısında Dilâşub, kıskanç kulakların sorgu bilmezliğiyle "*efendisinin yanlışlarını ve aşırılıklarını yaşamıyla ödeyen suçsuz bir kurban*"dır (Dino, 1978: 94).

3. Schadenfreude ve Mehpeyker

Schadenfreude, Almanca kökenli bir kelime olup zarar (harm) anlamına gelen *schaden* ile sevinç, neşe (joy) anlamına gelen *freude* kelimelerinin birleşiminden oluşan Almanca'dan İngilizce'ye geçen ödünç bir kelimedir. Kelime ilk defa ve yakın zaman kadar, 1895'te Oxford English Dictionary'de "*başkalarının kötü talihinden kötü niyetli hoşlanmak*" olarak tanımlanmıştır. (Van Dijk, Ouwerkerk, 2014:1).

Schadenfreude, genel anlamda başkasının üzüntüsünden mutlu olma anlamına gelir. Peter Toohey, schadenfreude'i "*başka birinin kötü talihine, başına gelen kötü şeylere sevinmek, özellikle size bir şekilde rakip olan birinin hak ettiğini bulduğunu düşündüğünüzde hissettiğiniz bir şeydir. ...Schadenfreude, tuhaf bir hazdır. Kendiniz kaybetmeniz de, rakibinizin kaybı daha büyükse sevinirsiniz.*" (Toohey, 2016:167) şeklinde tanımlar.

Başkasının acısının kişiye mutluluk vermesinin altındaki neden nedir? İnsan neden başkasının acısından mutluluk duyar? şeklinde çoğaltabileceğimiz birçok soru vardır. Toohey, insanın başkasının acısından mutluluk duymasını kıskançlık duygusuna bağlarken; John Portmann bizi sevindiren şeyin başkasının acısı değil de adaletin tecelli etmiş olmasının kanıtı şeklinde değerlendirir (akt: Van Dijk, Ouwerkerk, 2014: 8).

Schadenfreude'de "hak ettiğini buldu" sevincinin yarattığı "adaletin tecellisi" tesellisinin yarattığı his, insanın arkasına sığındığı bir örtü olarak düşünülebilir ancak insanı başkasının acısı karşısında mutlu eden asıl duygu kıskançlıktır. Adaletin tecelli ettiğinin kanıtı olarak başkasının üzüntüsüne sevinme, kişinin kendi durumuna uydurduğu bir kılıftır. Çünkü insan olarak başkasının acısından mutluluk duyma çok da ahlaki görünmemektedir. Toohey, schadenfreude'nin, hiçbir şey kazanılmamasına rağmen rakibin kaybindan duyulan zafer duygusu olarak tanımlar ve bu durumu şöyle aktarır:

Uzatmalı sevgilinizin tiksiniç bir rakip tarafından elinizden kapıldığını hayal edin. Hoş fakat aldatici, hafif trajik biri olsun bu rakip; siz Kanadalıysanız o Galyalı veya Töton olsun mesela. Bu yeni ilişki sizi fena halde kıskandıracaktır büyük olasılıkla. Ama güneş yeniden doğacak ve adalet yerini bulacaktır. Kısa süre sonra, eski sevgilinizin birdenbire, acımasızca bu Avrupalı düşmanı terk ettiğini, rakibinizin acı çektiğini, üzüntüden intiharı düşündüğünü öğrendiğinizi hayal edin. Oh olsun, diyeceksinizdir gülümseyerek. İşte buna schadenfreude denir. Hiçbir şey kazanmadınız, yitirdikleriniz hala sizden uzakta ama şimdi rakibiniz de kaybetti ve bu her şeyi değiştirdi. (Toohey, 2016: 33).

İntibah'ta schadenfreude duygusu Mehpeyker'de karşımıza çıkar. Mehpeyker, kötü karakterli aşüfte bir kadındır. Onun tek amacı haz ve arzularını doyurmaktır. Bu nedenle ilk görüşte genç bir delikanlı olan Ali Bey'e karşı büyük bir şehvet duyar. Ali Bey ile Çamlıca'da masumane görüşmelerinden sonra Ali Bey'in onun gerçek kimliğini öğrenmesiyle amacına bir nebze de olsa ulaşır ve onunla kendi evinde sefahat âlemlerine dalarlar. Ali Bey'den hiçbir maddi destek almayan Mehpeyker, asıl gelir kaynağı çirkin fakat zengin Suriyeli aşığı Abdullah Efendi ile anlaşmaya gider. Bu anlaşma Abdullah Efendi'nin bir süreliğine kendisiyle görüşmesini engellemeye ve ancak bu arada Abdullah Efendi'nin maddi desteğinin kesilmesini de önlemeye yöneliktir. Mehpeyker, Abdullah Efendi ile bu anlaşmayı yaparken Ali Bey Mehpeyker'in evine gelmiş ve onu evde bulamayınca kıskançlığından deliye dönmüştür. Mehpeyker eve gelince ona hakaretler eden Ali Bey, onu terk edip evine dönmüş bir süre sonra da güzel ve namuslu bir kız olan cariyesi Dilâşub ile evlenmiştir. Mehpeyker'in kıskançlığı bundan sonra başlar. Mehpeyker, Ali Bey'in tekrar kendisine döneceğini düşünmüş ve sabırla dönmesini beklemiştir. Ali Bey'in bir cariyeyle evlendiğini duymuş; bunu sadece geçici bir heves olarak değerlendirmiş ve Ali Bey'in hevesini aldıktan sonra kendisine tekrar döneceğini düşünmüştür. Mehpeyker, Ali Bey'in kendisine karşı kayıtsızlığını onun kıskançlığına vermiştir. Ona göre kıskançlık aşkın bir belirtisidir ve Ali Bey kendisini çok sevdiği için çok kıskanmış, bu hiddetinden ona karşı alakasız durup evlenmiştir. Mehpeyker'in bu düşüncesinde kıskançlığın aşkın göstergesi olduğu görüşü yatmaktadır. Bu doğrultuda Ömer Demirbağ, kıskançlığın klâsik şiirimizdeki yansımalarına dikkat çektiği çalışmasında "*çıkışı ve istikameti ne olursa olsun, sevmenin olduğu yerde kıskançlık, kaçınılmaz.*" (Demirbağ, 2019 :28) demektedir.

Uzun süre bekledikten sonra Ali Bey'in gelmemesi üzerine Mehpeyker, ona üst üste mektuplar yazmış ve sadece sonuncu mektubuna cevap alabilmiştir. Ali Bey mektubunda Dilâşub ile evlendiğini ve çok mutlu olduğunu söylemektedir. Mehpeyker, Ali Bey'in mektubu okuduktan sonra;

zihnini bir taraftan yeis; bir taraftan hayret istilâ ederek çehresi müthiş bir halde sarardı. Dudaklarında bir damla kan kalmadı. Kaşları çatılmaya ve bî-ihyâr oynamaya başladı. Vücudu serâpâ raşe içinde kaldı. Gönülünde ise 'Ben gönülümü tevdi edecek bir câ-yi ismet buldum' sözünden hasıl olan haset, tesir-i hakaret ve hirmân-ı ülfet gibi hissiyât-ı eliminin cümlesine galipdi."(Namık Kemal, 2004: 112).

Mehpeyker, büyük bir hırs ve kıskançlık ile Ali Bey'in karısı Dilâşub'u görmek istemektedir. Bir kadın olarak kendisini aşağılanmış hisseden Mehpeyker'in durumu "*Kadınlara göre can-gidâz muamele bir rakibin rüchânı kuvvetiyle mağlûb olmaktır.*"(Namık Kemal, 2004: 112). Kendisinin tek meziyeti güzellik olan Mehpeyker bu nedenle rakibi olan Dilâşub ile kendisini bu hususta mukayese etmek ister. Gittikleri düğünde çok sade giyinmesine rağmen kendisinden kat kat güzel olan Dilâşub'a büyük bir kıskançlık duyan Mehpeyker, kıskançlık ve hırsından Ali Bey'den intikam almaya karar verir. Bunun için ise Abdullah Efendi'den yardım ister. Abdullah Efendi ile planladıkları tezgahta, Dilâşub'u Ali Bey'in gözünde iffetsiz bir kadın olarak göstereceklerdir. Mehpeyker topladığı bilgileri yalanla birleştirerek bu amaçlarına ulaşmak için Ali Bey'in Çamlıca'da olacağını öğrenmiş ve sabah erkenden Çamlıca yolunu tutmuştur. Kıskançlığından intikam hırsıyla yanıp tutuşan Mehpeyker'in durumu şöyle anlatılır: "*şikârına göz atmış yılan gibi gazabından bükülerek ve hiddetinden her hareketinde bir renk göstererek zaman-ı fırsata intizâren aşağı yukarı gezinir*" (Namık Kemal, 2004: 119).

Ali Bey her şeyden habersiz Çamlıca'da her zamanki yerinde oturmaktadır. Abdullah Efendi, kiraladığı Pertev Ağa, Ali Bey'in bulunduğu yerde bir masada oturup onun duyacağı şekilde Dilâşub ile ilgili konuşmaya başlarlar. Kulaklarına inanamayan Ali Bey, duydukları karşısında çehresi ateş, gözleri kan içinde öfkeyle adamların üzerine atılacakken yanı başında Mehpeyker'in kahkahasını duyar: "*ciğerleri paralayacak kadar müessir bir kahkaha-i istihza işitmekle başını alel-fevr o tarafa çevirince baktı ki Mehpeyker zakkum çiçeği gibi bir reng-i şetârete müstağrak olarak fevt olmuş fırsat, kıymeti bilinmemiş ikbâl gibi Bey'in uğradığı belâya uzaktan handeler ediyor*" (Namık Kemal, 2004: 121). Mehpeyker'in bu sevinci elbette Ali Bey'in derin üzüntüsünden gelir. Onun schadenfreude durumu adalet tecellisi değil, kıskançlığının verdiği "yüreğine su serpme" durumudur. "Ben üzülyorsam o da üzülün ve ben onun üzüntüsüyle üzüntümü unutup mutlu olayım" durumunu sergileyen Mehpeyker'in bu durumu şöyle ortaya konulmuştur: "*Mehpeyker de ağzından zehirli zehirli bir hande-i sürûr-ı hûn-hârane, gözlerinden kanlı kanlı bir nazar-ı kin-âhud-ı müntakimâne saçarak bir tarafa çekildi.*" (Namık Kemal, 2004: 122).

Seda Erzi, zararına sevinme olarak ele aldığı "schadenfreude"nin karanlık kişilik özellikleri olarak nitelendirilen makyavelist ve narsist bireylerde daha fazla görüldüğünü ve "*zor duruma düşen bireylere karşı daha yoğun biçimde gülme davranışı*" gösterdiklerini [Porter, Bhanwer, Woodworth ve Black (2014)'in çalışmalarına dayanarak] söyler (Erzi, 2020: 220). Mehpeyker'in amacına "... ulaşması için diğer kişiler üzerinde yönlendirici etki oluşturan etik olmayan davranışlar" (Uçkun, Üzümlü, Uçkun, 2018:142) sergilemesi ve "amacına ulaşmak adına her şeyi yapabilecek olması" yönüyle makyavelist özellikler gösterdiği söylenebilir.

Yaşadığı olaydan ötürü uzun süre hasta yatan Ali Bey, kendisine gelince artık eskisi gibi değildir. Annesini bile unutarak babasından kalan bütün mirası tüketir, artık o, içki sofralarında ve sefahat âlemlerindedir. Tamamen berduş bir hayat yaşayan Ali Bey'i tekrar elde edeceğini düşünen Mehpeyker, bir içki sofrasında yanına geldiği Ali Bey tarafından tekrar reddedilince bu defa ondan daha büyük bir intikam almak ister. Zaten Ali Bey'in karısı Dilâşub'u köle olarak satın almış ve ona türlü işkenceler yapmasına rağmen hırsını alamayan Mehpeyker, soluğu yine Abdullah Efendi'nin yanında alır. Abdullah Efendi ile Ali Bey'i öldürmeyi tasarlarlar. İçki âlemi yapmak için bir bağ evine

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

çağırılan Ali Bey, Abdullah Efendi'nin adamı Hırvat tarafından öldürülecektir. Dilâşub'u da bu eve getiren Mehpeyker, Hırvat ile işleyecekleri cinayet hakkında konuşurken, Dilâşub konuşulanları duyar ve hemen Ali Bey'e haber verir. Pencereden kaçıp karakola giden Ali Bey, paltosunu odada bırakmıştır. Üşüdüğü için Ali Bey'in paltosuna sarınan Dilâşub, Ali Bey sanılarak öldürülür. Polis ile birlikte eve gelen Ali Bey, Dilâşub'u kanlar içinde görür ve Dilâşub'un kendisiyle konuşmasıyla onun suçsuz olduğunu anlayarak çok pişman olur. Bu arada yerde kanlar içinde yatanın Ali Bey olduğunu sanan Hırvat ve Mehpeyker, polisin gelmesiyle saklanırlar. Hırvat, Mehpeyker'e dolapta gizli bir geçit ile yan konağa gelebileceğini söyleyerek kendisi bahçeye kaçar. Saklandığı dolabın deliğinden Ali Bey'i gören Mehpeyker, öldürülenin kim olduğunu merak eder. Bu arada Ali Bey'in derin teessüründen mutlu olur ve dolaptan dışarı çıkar. Mehpeyker, *Hırvat'ı takiple meşgul olanların kimi bahçeye, sokağa doğru çıktığını telaşlı konuşmalardan anladıktan sonra Ali Bey'in ciğergâhındaki hançer-i felâketin sahibini göstermek için eğlenceye gelir gibi nezâketle kapıyı açarak ve bir tarz-ı müstehziyâne ile de dışarı çıkararak:*” (Namık Kemal, 2004: 165) Ali Bey'le alay eder gibi Dilâşub'a attıkları iftirayı, annesinin hazin ölümünü vs. anlatır. Mehpeyker, gayet memnun bir şekilde bunları anlattıktan “bütün zehrini döktükten” sonra “...saydının kanını içmiş yılan gibi memnuniyetinden salına salına” (Namık Kemal, 2004: 166) çıktığı dolaba girmek istediği anda Ali Bey tarafından Hırvat'ın yere attığı bıçakla öldürülür.

Mehpeyker'in Ali Bey'in üzüntüsünden duyduğu mutluluk hali (*schadenfreude*) tamamen onun Ali Bey'e duyduğu kıskançlıktan ileri gelmektedir. Mehpeyker'de Ali Bey ile arzuladığı doyuma ulaşmadan terk edilmiş bu da onda marazi bir tutkuya sebep olmuştur. Bu tutkusu onu cinayet işlemeye bile razı etmiştir. Şahika Karaca, *İntibah*'ta “şeytani/kötücül kadın Mehpeyker'in Ali Bey tarafından terk edildikten sonra gittikçe kötülük düzeyini artırdığı dikkatleri çekerken karşıt kutupta yer alan Dilâşub'un iyilik etrafında meleksi özellikleri belirginleşir.”(Karaca, 2019: 108) der. Mehpeyker'in kötülük düzeyinin artması, onda arzulanan bir nesne olan Ali Bey'e ulaşamamanın, dolayısıyla doyurulamayan arzusunun yarattığı kıskançlık duygusudur.

Kıskançlık ve haset ile yakın ilişkide olan *schadenfreude*, “haset ve kıskançlık gibi üçlü ilişkilerde ortaya çıkan bir duygudur. Bir rakip ve kayıp duygusu vardır; ancak kaybeden bu kez başkasıdır. Duygusal açıdan yüklü, coşkulu bir durumdur ayrıca; hatta aşağılık bir şekilde öyledir, çünkü rakibinizin yaşadığı kayıptan gerçekten zevk alırsınız.”(Toohey, 2016:33). Mehpeyker'in durumu da tamamen Toohey'in ifade ettiği gibidir. Dilâşub'un Ali Bey'in gözünden düşmesinde, öldürülmesinde ya da Ali Bey'in yaşadığı derin üzüntüsünden hiçbir kazancı olmamasına rağmen, canavar kıskançlığının ve hırsının etkisiyle o *schadenfreude* bir duygu yaşar. *Othello*'da karşımıza çıkan İago ne ise Mehpeyker de odur.

4.Büyük Planın Arkasındaki Kıskançlık: Abdullah Efendi

İntibah, “ferdî bir hayat tecrübesini hikâye ve tahlil eden dramatik ve psikolojik bir eserdir.”(Kaplan, 2010: 110). Eserde psikoloji, çoğunlukla kıskançlık duygusunun ortaya çıkardığı ruhsal değişimlerle irdelenir. Ali Bey'in Mehpeyker'e aşkı ile başlayan olaylar dizisinde Ali Bey'in Mehpeyker'i kıskanması, Mehpeyker'in Ali Bey'i kıskanması ve Abdullah Efendi'nin Mehpeyker'i kıskanarak büyük planı hazırlaması göz önüne alındığında *İntibah*'ın da edebiyatımızda yer almış *Zehra* gibi bir kıskançlık romanı olduğu düşünülebilir. Romanda iki kadın arasında kalan Ali Bey'in ve bu kadınlardan biri olan Mehpeyker'in kıskançlığı açıkça ortaya konulurken; olaylar silsilesinde Abdullah Efendi'nin kıskançlığı gölgede bırakılmıştır.

Abdullah Efendi, yüzüne bakılmayacak kadar çirkin, Suriyeli zengin bir adamdır. Romanda neredeyse şeytanla yarışabilecek kadar kötü bir karakter olarak çizilen Abdullah Efendi'nin kötülüğü dış görünüşü ile özdeşleştirilir:

Abdullah Efendi Suriye'nin en ziyade fesâd-ı ahlâk ile muttasıf edânisinden olarak intisâb ettiği birkaç tacirin desâisiyle batırmak sayesinde bir hayli servet peydâ etmiş ve hususiyle Mısır ile itidâ ettiği ticarete yanılmaz bir maharet, azalmaz bir ikdâm ibrâziyle zenginlikte şöhrat-i âfâk olan zevâd-ı mağdude sırasına girmişti. Sinni yetmiş müteceviz olduğu halde maaşeret-i nisvân yolunda kendini alamadığı gibi çehresi pek ziyade çiçek bozuğu olmakla beraber rengi melezi addolunacak derecede esmer, gözleri birkaç defa çektiği remed-i Musrî bekâyasından olarak hem perdeli hem çipil, burnu hiçbir vakıt âsârından kurtulamadığı frengi beliyyesiyle çürümüş firenk incili gibi hem iri hem çentik, birkaç çürük diş ile çirkinliği bayağı iğrençlik derecesine vasil olan ağzı gayet geniş, bıyığı sakalı ise uyuz hayvan tüyü kadar seyrek bir şey olarak redâet-i ahlâkının üstâd elinden çıkma bir tasvîr-i mücessemi hükmünde olan o müstekreh kıyafetiyle para kuvveti dahi kadınlarca hüsn-i kabulüne kifâyet edemediğinden musallat olduğu facireyi altınlara garketmekle beraber her türlü eğlencesinde serbest bırakmak ve yalnız ara sıra birkaç saat iltifâtiyle kanaat etmek meşreb-i diyâsetini rahatlı görmüşü. (Namık Kemal, 2004: 91).

Abdullah Efendi birkaç defa yüzünü gördüğü Mehpeyker'e ayda iki yüz altın göndererek onun gelir kaynağı olmuştur. Mehpeyker, Ali Bey ile beraber geçirdikleri haftada Abdullah Efendi'nin İstanbul'a geldiğini duymuş ve "şirret ve belalı" adamın her türlü kötülüğü kendisine veya Ali Bey'e yapabileceğini düşünerek onunla bir süreliğine görüşmemek üzere anlaşmaya gitmiştir. Abdullah Efendi ise bu anlaşmada işi yokuşa sürmüş ve Mehpeyker'den o güzel yüzünü görmekten kendisini mahrum etmemesini istemiştir. Mehpeyker'in ona kızıp kapıya yönelmesiyle geri adım atmıştır:

Mehpeyker'in unı ve istikbârını pek âlâ bildiği cihetle kendinden tamamiyle inkıtaa cidden azmettiğini evzâından bir suret-i sahîhada istidlâl eylediğinden ve halbuki iblis tahdiş-i kalbe ne derece mecbur ise bu da Mehpeyker'e o mertebede müptelâ olduğundan çaresiz birden bire tebdil-i lisân ederek bu kâdarcık bir latifesine tahammül edemediğinden dolayı câli bir takım sitemlerle geçen lakırdıları ciddiyetten çıkarmak istedi. (Namık Kemal, 2004: 97).

Abdullah Efendi, tamamen Mehpeyker'siz kalmak istememektedir, bu nedenle ona altı aylık bir süre verir ve her ay gönderdiği parayı da artırır. Abdullah Efendi'nin bu tavrından onun Mehpeyker'e olan düşkünlüğü görülmektedir.

Mehpeyker, bir süre sonra Ali Bey tarafından terk edilince soluğu yine Abdullah Efendi'de alır. Bu defa amacı Ali Bey'den intikam almak için Abdullah Efendi'yi maşa olarak kullanmaktır. Mehpeyker, Abdullah Efendi'ye her şeyi anlattıktan sonra Abdullah Efendi ona Ali Bey'in kiminle istiyorsa onunla eğlenmesinde üzülecek bir şey olmadığını söylemesi üzerine ikisi arasında devam eden diyalog, Abdullah Efendi'nin Mehpeyker'i Ali Bey'den kıskandığını açıklar niteliktedir:

-Galiba sen ömründe kimseyi sevmemişsin?

-Nasıl kimseyi sevmemişim? Ne vakit muhabbetten kurtulduğumu gördünüz?

- Bana kalırsa insan dünyada bir kerre yaşadığı gibi ömründe bir kerre sever. Hele sen muhabbet nasıl olur bilmiş olsan bana demin: 'Varsın kiminle eğlenirse eğlensin' lakırdısını söylemezdin'. Demek ki sen bir sevdiğini elinden kaçırmış olsan kederlenmeyeceksin?

-Ben başka.. Fellâha bu kıyafetle kim meyleder ki bin belâlarla mâlik olabildiği bir nzenini elinden kaçırana meyas olmasın.

-Bu kadar paran varken hiç sana eğlence olacak kadın mı bulunmaz?

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

-Vallahi ben size doğrusunu söyleyeyim: Paranın böyle işlerde yalancı bir şöhreti var. Güzelce bir kaş göz okkalarla altından ziyade fayda veriyor. (...) İşte siz meydanda değil misiniz? Biçâre Arap gebermiş olsaydı elbette şimdiki halinizin yüz binde biri kadar müteessir olmazdınız. Lakırdımı sitem zannetmeyiniz, âlemin halini tarif ediyorum (Namık Kemal, 2004: 116).

Abdullah Efendi, her ne kadar sözlerinin bir sitem içermediğini sadece dünyayı anlatmak için bunu söylediğini ifade etse de aslında burada gizli bir sitem yer almaktadır.

Çok zengin olmasına rağmen aşüfte kadınların bile tiksineceği kadar çirkin olan Abdullah Efendi, Ali Bey'i, kendisini Mehpeyker'den uzaklaştırdığı için bir rakip olarak görmüş bu nedenle Mehpeyker'in Ali Bey'den intikam alma isteğine büyük bir mutlulukla destek vermiştir. Ali Bey'in Dilâşub ile ayrılmasından sonra bile kendisini reddetmesi karşısında Mehpeyker, kendisini yine Abdullah Efendi'nin yanında bulur. Abdullah Efendi ile Ali Bey'den bu defa daha büyük intikam almak isteyen Mehpeyker'in bu isteğini Abdullah Efendi büyük bir memnuniyetle karşılamıştır. Abdullah Efendi, Ali Bey ölmedikçe Mehpeyker'in rahat etmeyeceğini düşünerek birlikte onu öldürme kararı alırlar. Ali Bey, Üsküdar'da bir bağ evinde güya bir eğlenceye davet edilecek burada Abdullah Efendi'nin adamı Hırvat tarafından öldürülecektir. Abdullah Efendi ile yapılan bu plandan sonra Mehpeyker, öldürme planına iştirak ettiği için pişmanlık duyar, Ali Bey'den intikam almanın başka çarelerini arasa da bulamadığı için tekrar öldürme planına geri dönmek zorunda kalır.

Melin Has-Er, *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar* adlı eserinde Namık Kemal'in Abdullah Efendi'yi Mehpeyker'den daha zalim ve iğrenç bulduğu için Ali Bey'i öldürme planını Abdullah Efendi'ye yaptırdığını söyler ve Namık Kemal'in bu tutumunu "ne kadar bayağı ve iğrenç olursa olsun, bir kadına cinayeti yakıştıramadığının, kadını erkeğe nazaran daha munis ve müşfik bir varlık olarak görmek istediğinin delilidir." (Has-Er, 2000:15) şeklinde değerlendirir.

Kıskançlık çerçevesinde ele aldığımız romanda Ali Bey'den alınmak istenen intikamda, Mehpeyker'in ona duyduğu haset ve hınç ile yüreğini soğutma amacı güttüğü; Abdullah Efendi'nin ise Mehpeyker'in Ali Bey'e olan düşkünlüğünün kendisinde yarattığı kaybetme korkusuyla Ali Bey'den tamamen kurtulmak istediği şeklinde değerlendirilebilir. Namık Kemal'in romanında oluşturduğu ilk kıskançlık üçgeni Mehpeyker'i diğer erkeklerden kıskanan Ali Bey'in oluşturduğu üçgendir. Burada üçgenin bir ucunda Mehpeyker, diğer ucunda başka erkekler, kıskanan ucunda ise Ali Bey vardır. Romanın ilerleyen bölümlerinde Ali Bey- Dilâşub ilişkisinde üçgenin kıskanan ucunda Mehpeyker yer alır. Mehpeyker'in oyunuyla Dilâşub - meçhul erkekler ilişkisinde kıskanan uçta yine Ali Bey'in yer aldığını; Mehpeyker'in Dilâşub'un yerini alarak Ali Bey ile bir ilişki yaşayacağı korkusunun yarattığı kıskançlık ile de üçgenin kıskanan bölümünde Abdullah Efendi'nin konumlandığı görülür. Ali Bey'in öldürülme planında, Abdullah Efendi'nin zalimliği ve iğrençliğinin yanında onda Mehpeyker'i kaybetme korkusunun yarattığı kıskançlığın etkisi olduğu söylenebilir.

Sonuç

İntibah, Türk edebiyatının ilk edebî romanıdır. Namık Kemal'in sürgün yıllarında kaleme aldığı eser, Ali Bey'in başından geçenleri konu edinen sonu felaketle biten bir aşk romanıdır. *İntibah*'ta felaket sonu hazırlayan unsur othello sendromudur. Adını W. Shakespeare'in Othello adlı eserinden alan bu sendrom aşırı, anormal, patolojik kıskançlık için kullanılan bir tabirdir.

İntibah'ta Ali Bey'in ve Mehpeyker'in arzularının esiri oluşu onlarda patolojik kıskançlığa yol açmış bu da onların sonunu hazırlamıştır. Namık Kemal, romanın başında Ali Bey'in bu psikolojik durumu hakkında okuyucuyu uyarırken; Mehpeyker için böyle bir uyarıda bulunmamış ve

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

Mehpeyker'in makyavelist diye nitelendirebileceğimiz tavır ve davranışlarını onun şehvet düşkünü, kötü ve aşüfte bir kadın olmasına bağlamıştır. Ancak romanda Mehpeyker'in patolojik kıskançlığının sebebi olarak onun Ali Bey'e olan aşk ve düşkünlüğünü görmek mümkündür. Bu doğrultuda onun da Ali Bey'in, arzularının esiri olma ve arzularına ulaşmak için dünyayı feda edebilme yönüyle, mizacını paylaştığı söylenebilir.

İntibah'ta kıskançlık aşk ile birlikte gelişmiş ve cinayet işleyecek kadar ileri boyuta varmıştır.

Romanda kıskançlık bağlamında Ali Bey ve Mehpeyker öne çıkmaktadır. Ali Bey'in mantıktan yoksun oluşu onu sorgusuz Mehpeyker ile aşk yaşamaya götürmüş yine bu mantıksızlık "kıskanç kulaklar"ın işittikleriyle romanda silik bir karakter olarak görülen Dilâşub'un acı sonunu hazırlamıştır. Kıskançlık, Ali Bey'i hem bedenlen hem de ruhen takatten düşürüp zayıflatırken; Mehpeyker'e güç vermiş ve onda intikam arzusu uyandırmıştır. Romanda çatışmaların ortasında duran ve bunun kurbanı olan Dilâşub'un sessizliği onun bütün duygularının alındığı ve sadece itaat etmeye programlandığı izlenimi uyandırmaktadır. İlk görüşte âşık olduğu Ali Bey'i Mehpeyker'e kaptırdığı halde onu bir rakip olarak görmeyip hiçbir kıskançlık belirtisi ya da onu rakibine kaptırma korkusu göstermemiş olması bu izlenimi güçlendirse de bu durum Namık Kemal'in Dilâşub'a romanda biçtiği cariyeye konumuna bağlanabilir.

Romanda çatışmalar kıskançlık üzerine kurulmuş yapılan intikam planlarının sebebi yine kıskançlık olmuştur. Bu nedenle *İntibah*'ı, Türk edebiyatının kıskançlık romanı olan *Zehra* gibi okumak mümkündür.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif (2004). "Roman Hakkında", *İntibah*, Akçağ Yayınları, 5. Baskı: Ankara, s. V.
- BAKİ, Hayati (1993). *Tanzimat Edebiyatında Roman ve İnsan*, Promete Yayınları.
- BORATOV, Pertev Nail (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, 1 Baskı, Eylül.
- DEMİRBAĞ, Ömer (2019). "Dîvân Şiirinde Kıskançlık", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sonbahar, S.45, ss. 13-30.
- DEMİRTAŞ, H. Andaç; DÖNMEZ, Ali (2006). "Yakın İlişkilerde Kıskançlık: Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (3), s.181.
- DİNO, Güzin (1978). *Türk Romanının Doğuşu*, Cem yayınevi, İstanbul.
- ERZİ, Seda (2020). "Zararına Sevinme (Schadenfreude) ve Yardım Davranışlarının Karanlık üçlü; Benlik Saygısı, Empati ve Bakış Açısı Alma Bakımından İncelenmesi", *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 10 (1) ss.215-236.
- FREUD, Sigmund (1995). *Psikanaliz ve Uygulama*, Türkçesi: Muammer Sencer, Say Yayınları, 3. Basım.
- FREUD, Sigmund (2019). *Aşkın Psikolojisi*, Çev: A. Can İdemem, 4. Baskı, Cem Yayınevi, İzmir.
- HAS-ER, Melin (2000). *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 246.
- KAPLAN, Mehmet (2010). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*, Dergâh Yayınları, 8. Baskı, Eylül.
- KARACA, Şahika (2019). *Kötücül Kadın, Türk Edebiyatında Kötücül Kadın İmgesi*, Akçağ Yayınları.
- KESGİN, Cansu Ecem; HASHEMİPOUR, Saman (2020). "Othello Syndrome in Shakespearean Tragedy of Othello", ss.59-78, Saman, Hashemipour, *Discrimination is Evil, Essays On Literary Masterpieces*, Nobel Yayınları.
- KÜRÜM, Esra (2021). "Sergüzeşt-i Ali Bey Yahut Sergüzeşt-i Âli-i Osman" *Türkiyat Mecmuası*, 31,1, ss.281-299.
- NAMIK KEMAL (2004), *İntibah*, Akçağ Yayınları, 5. Baskı, Ankara.
- SHAKESPEARE, William (1994). *Otello*, Çev: Özdemir Nutku, Remzi Kitapevi, 2 Basım, İstanbul.
- SOLOK, Cevdet Kudret (1998). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I*, İnkılap Yayınevi, 5. Baskı. sozluk.gov.tr, Türk Dil Kurumu Sözlükleri
- ŞENGÜL, Mehmet Bakır (2018). "Hamlet (William Shakespeare) ile Gülnihal (Namık Kemal) Adlı Tiyatro Esimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", *Bilig*, Kış, S.84, ss.219-241.

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1988). *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitapevi, 8. Baskı, İstanbul.
TOOHEY, Peter (2016). *Edebiyatta, Sanatta ve Popüler Kültürde Kiskançlık*, Çev: Begüm Kovulmaz, Doğan Kitap, 1. Baskı, Mart.

TÜRK DİLİ ROMAN ÖZEL SAYISI (2017), İkinci Baskı, Mart Ankara, s.71.

UÇKUN, C. Gazi; ÜZÜM, Burcu; UÇKUN, Seher (2018). “Narsist Kişiliğin Makyavelist Davranışlara Etkisi: Kocaeli Üniversitesi Özel Güvenlik Öğrencileri Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.20, S.2, Eylül, ss. 139-154.

VAN DIJK, Wilco W.; OUWERKERK, Jaap W. (edt.), (2014). *Schadenfruede: Understanding Pleasure at the Misfortune of Others*, Cambridge University Press, 1. Baskı.

VASİLYEVA, O.V. (2006). “Seferbeyzade Hikâyesi (XVII.yy) ve Namık Kemal’in İntibah Yahut Ali Bey’in Sergüzeşti (XIX.yy) Adlı Romanı”, (çev: Halit Aşlar), *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.15, Bişkek, ss.177-180.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişki ve dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma, Etik Kurul izni gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.